

Tartu Ülikool

Sotsiaalteaduste valdkond

Ühiskonnateaduste instituut

Andu Rämmer

TARTU KOOLINOORTE SOTSIAALNE JA POLIITILINE AKTIIVSUS

Tartu 2018

Sisukord

Andmetekogumine ja uuringu valim	3
Tartu noorte ühiskondliku aktiivsuse tüpoloogia.....	4
Tartu noorte kokkupuuted välisriikidega	7
Tartu noorte vaated ühiskonnas toimuvale	9
Noorte meediakasutus	12
Noorte osalemine ühiskonnas 2016/2017	15
Koolinoorte igapäevaelu 2016/2017	16
Noorte osalus 2017 kohaliku omavalitsuse volikogude valimistel.....	21
Koolinoorte igapäevaelu 2017/2018.....	22
Kokkuvõtteks	23

Andmetekogumine ja uuringu valim

Rahvusvahelise uuringuprojekti "CATCH-EyoU"¹ (Kodanikuaktiivsuse kujundamine koos Euroopa noortega: poliitika, praktikad, väljakutsed ja lahendused) raames viis Tartu Ülikooli Ühiskonnateaduste Instituut Tartus õppivate noorte seas läbi noorte sotsiaalset ja poliitilist aktiivsust uuriva küsitluse. Veebiküsitluse puhul on tegemist kaheetapilise longituuduuringuga², mille esimeses etapis koguti andmeid oktoobrist detsembrini 2016. Selles osales kokku 757 Tartu noort, neist 464 kuulus 20- kuni 30-aastaste tudengite ja töötavate noorte vanuserühma ning 293 respondenti olid 15 kuni 19 aasta vanused koolinoored.

Andmete kogumine toimus elektrooniliselt, LimeSurvey veebikeskkonna kaudu. Pärast kooli juhtkonnaga ühenduse võtmist toimus andmetekogumine laias laastus kahel erineval moel. Esimesel juhul täideti veebivorm kokkuleppel kooli juhtkonnaga arvutiklassis. Teisel juhul külastasid uurijad koolitunde ja tutvustasid uuringut ning kutsusid 10 ja 11 klasside õpilasi üles uuringus osalema. Nõustujad kirjutasid üles oma E-posti aadressid ning kõigile neile saadeti hiljem veebikeskkonna kaudu personaalse koodiga küsitlusvormi link. See võimaldas neile, kes kahe nädala jooksul pärast andmetekogumise algust polnud vastata jõudnud ka meeldetuletuskirju saata. Esimese küsitlusvooruga andmetekogumine kestis novembrist 2016 kuni detsembrini 2016.

Longituuduuringu teises etapis, mis kestis 2017 aasta novembrist kuni 2018 aasta veebruarini saadeti jätkuküsitluses osaleda nõustunutele uue küsimustiku link. Vaatamata mittevastanutele korduvate meeldetuletuskirjade (neid saadeti kokku kaheksa) edastamist täitis selle vaid 77 Tartu noort, kellest 55 olid neiud ja 22 noormehed. 51 neist täitsid eestikeelse ja 26 venekeelse ankeedi.

Järgnevas analüüsis võetakse lähema vaatluse alla selle (koolinoorte) vanuserühma kõige arvukam vanusesegment, kuhu kuuluvad 16- kuni 18-aastased. Nendest kõige rohkem noori (128) olid 16-aastased ja 17-aastased (103) ning 46 vastajat olid 18-aastased. Keskmine vanus oli 16,7 aastat. 61 vastajat olid tüdrukud ja 83 poisid. 244 neist õppisid gümnaasiumis ning 33 kutsekoolis. Tartu Linnavalitsuse käsutada oleva statistika alusel õppis 10.11.2016 seisuga (küsitluse läbiviimise ajal) Tartus 2418 gümnaasiumiõpilast (tabel 1)³. Gümnaasiuminoorte aktiivsuse tüpoloogia moodustamiseks (eesti- ja venekeelsed noored, neiud ja noormehed) tegemiseks kaaluti andmestik (244 gümnaasiumiõpilast) soo, vanuserühma ja õppekeele lõikes (sellest jäeti välja kutsekoolis õppivad noored⁴), mis võimaldas üldistada uuringutulemused kõigele 16 kuni 18-aastastele Tartu gümnaasiuminoortele. Andmete kaalumise vajadus on tingitud rahvusvahelise uuringu CATCH-EyoU loogikast, mis ei pärjginud esindusliku⁵ valimi (mille põhjal saaks teha järeldusi kõigi samaealiste Eesti või Tartu noorte kohta) poole vaid sooviti uurida erinevate vähemusgruppide hinnanguid. Seetõttu kaasati uuringusse ebaproportsionaalselt palju venekeelseid vastajaid. Venekeelsete õpilaste ülesindatuse tõttu kaaluti andmed vastavaks Tartu kooliõpilaste 16-kuni 18-aastaste vanuserühma tegeliku jaotusega, mistõttu on kaalutud andmete puhul eestikeelsete noorte osakaaluks 88% ja venekeelsete noorte osakaaluks 12%. Tüpoloogia loomisel lähtuti kaalude loomisel kolmest tunnusest: vanus (vastavalt nii 16, 17 kui ka 18 eluaastat), sugu ning õppekeel, mis tähendab, et

¹ www.catchyou.eu

² Longituuduuringu puhul uuritakse samu indiviidide kindlate ajavahemike tagant. Vt täpsemalt <https://et.wikipedia.org/wiki/Longituuduuring>

³ Tartu gümnaasiumides õppivate noorte statistilised näitajad on saadud Tartu Linnavalitsuse haridusosakonnast.

⁴ Ebapiisava statistilise informatsiooni puudulikkuse tõttu ei osutunud kutsekoolides õppivate noorte esinduslikuks valimiks kaalumise võimalikuks.

⁵ Esinduslikkuse kohta vt lähemalt <http://samm.ut.ee/valimid>

valimit võrreldi üldkogumiga ning valimis alaesindatud rühmadele anti suurem ja üleesindatud rühmadele väiksem kaal⁶.

Kaalutud andmeid kasutati järgnevalt Tartu gümnaasiumiõpilaste kodanikuaktiivsuse tüpoloogias ülevaate saamiseks. Gümnaasiumiõpilaste hinnangute analüüsil ja võrdlusel kutsekooli noortega kasutati kaalumata andmeid.

Tabel 1. Uuringus osalenud Tartu gümnaasiumiõpilased.

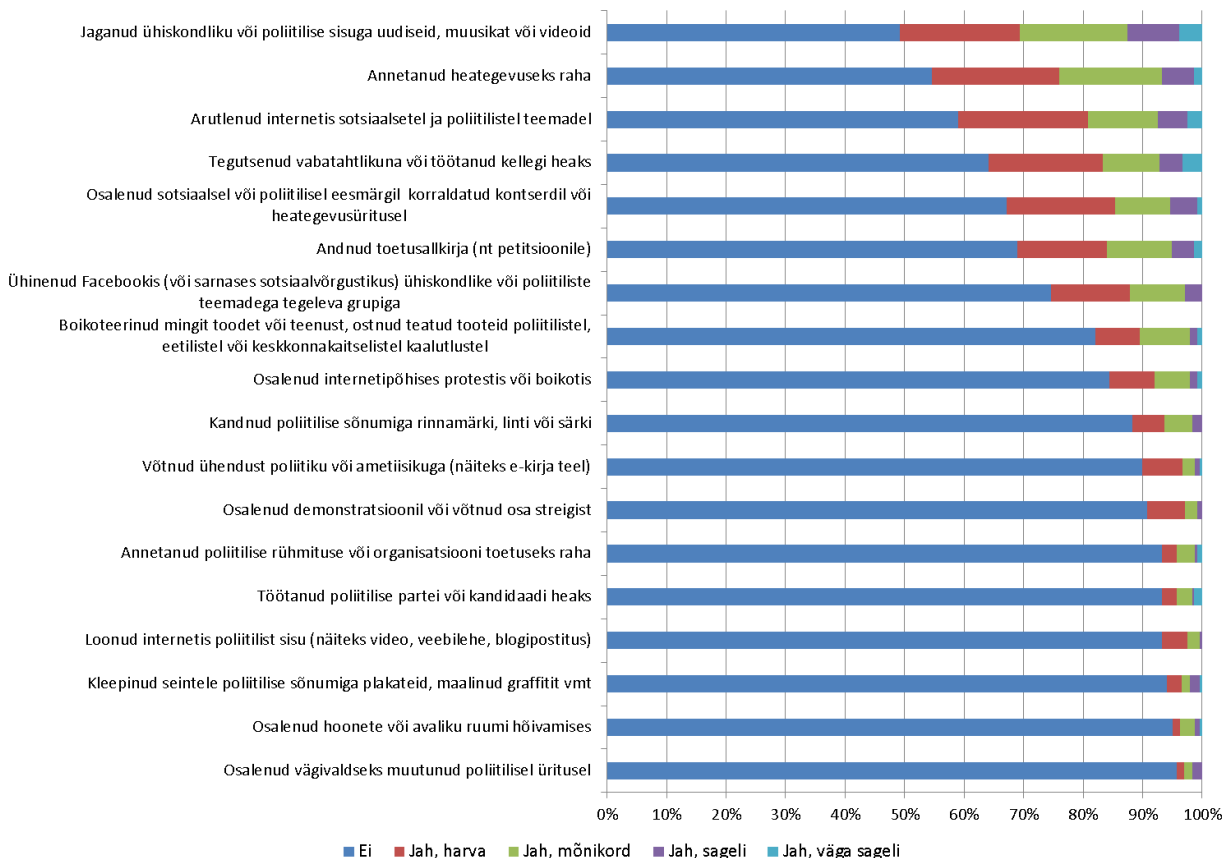
Vastajad	N	n	Protsent
16-aastased eesti poisid	309	17	13
16-aastased eesti tüdrukud	466	39	19
16-aastased vene poisid	47	27	2
16-aastased vene tüdrukud	56	43	2
17-aastased eesti poisid	319	16	13
17-aastased eesti tüdrukud	395	36	16
17-aastased vene poisid	29	14	1
17-aastased vene tüdrukud	42	23	2
18-aastased eesti poisid	282	2	12
18-aastased eesti tüdrukud	412	8	17
18-aastased vene poisid	20	7	1
18-aastased vene tüdrukud	41	12	2
Kokku	2418	244	100

Tartu noorte ühiskondliku aktiivsuse tüpoloogia

Noorte sotsiaalne ja poliitiline aktiivsus koondab endast erinevaid ühiskonnas osalemise viise, mille põhjal on loodud erinevaid aktiivsuse tüpoloogiaid. Alljärgnev Tartu gümnaasiuminoorte tüpoloogia moodustamisel on võetud eeskujuks Kalmuse ja Beilmanni (2017) poolt väljatöötatud 15 kuni 30-aastaste Eesti noorte kodanikuaktiivsuse tüpoloogia⁷, mille moodustamisel võeti arvesse ka teistes Eesti piirkondades elavate ja vanematesse vanusekohortidesse kuuluvate noorte hinnangud oma sotsiaalsele ja poliitilisele aktiivsusele. Mõlemad tüpoloogiad baseeruvad 2016 aasta lõpus läbiviidud esimese küsitlusvooru tulemustel. Tüpoloogia moodustamisel on võetud vaatluse alla joonisel 1 esitatud 18 erinevat ühiskondliku või poliitilise osalustegevuse näitajat alates kõige traditsioonilisematest (toetusallkirja andmine, heategevuseks annetamine, vabatahtlik töö) kuni digiajastule omaste osalustegevusteni (nt osalus veebipõhises protestis). Neile osalustegevuste küsimustele vastas 244 16 kuni 18-aastast Tartu gümnaasiumites õppivat noort (tabel 1). Joonis 1 näitab, et enamikku tegevustest on harrastanud alla poole noortest. Levinumateks praktikateks on ühiskondliku või poliitilise veebisisu jagamine, heategevuseks raha annetamine, osalus internetis asetleidvates sotsiaalsetel ja poliitilistel teemadel peetud aruteludes, vabatahtlik tegevus ja osalus heategevusüritustel ning toetusallkirjade andmine. Kõige vähem on noored osalenud sellistes radikaalsetes tegevustes nagu vägivaldseks muutunud poliitilised üritused ja skvottimine ning seintele poliitilise sisuga graffity maalimine. Alljärgnevalt tutvustatakse lähemalt klasteranalüüsiga moodustatud nelja noorte aktiivsuse tüüpi.

⁶ Kaal < 1 näitab, mitu korda on vastav respondent alaesindatud ning kaal > 1, mitu korda on vastav respondent üleesindatud; kaal "1" viitab perfektsele representatiivsusele.

⁷ Kalmus, V.; Beilmann, M. (2017). Mis tüüpi kodanikud on Eesti noored? Mihus (13–14), lk 13–14.

Joonis 1. Tartu noorte ühiskondlikud ja poliitilised osalustegevused, %.

Poliitiliselt meelestatud aktivistid (4,1%) tegelevad keskmisest tunduvalt rohkem kõikvõimalike, sealhulgas protestivaimu väljendavate poliitiliste tegevustega (nt avaliku ruumi hõivamine, seinte poliitiliste sõnumitega *graffity* maalimine), osalevad teistest suurema aktiivsusega klassivälises huvitegevuses, sporditreeningus, poliitiliste parteide noorteorganisatsioonides ja õpilas- või noorteorganisatsioonides ning on esindanud aktiivselt teisi õpilasi õpilasesinduses, õpetajate või direktori ees. Nad on keskmisest rohkem boikoteerinud mingit toodet või teenust, ostnud teatud tooteid poliitilistel, eetilistel või keskkonnakaitselistel kaalutlustel ning olnud aktiivsemad ka veebivaluses ja vabatahtlikena. Nad on eestikeelsed, nende seas on rohkem 16-aastaseid ja noormehi ning nad peavad oma leibkonna sissetulekuid perekonna vajaduste jaoks piisavateks. Võrreldes teiste tüüpidega usaldavad nad Eesti valitsust rohkem ja tunnevad suuremat huvi Eesti poliitika vastu ning peavad ühiskonnakorraldust teiste tüüpide esindajatest mõistlikumaks. Nad nõustuvad vähem väidetega, et nendesugustel inimestel pole võimalik Riigikogu otsuseid mõjutada ja et meie riigil on vaja tugevat valitsust, mis hoiaks korra majas ja juhiks meid õiges suunas. Nad on rohkem mures Eesti majandusarengu pärast, kuid muretsevad teistest vähem Eesti poliitilise tuleviku pärast.

Poliitiliselt meelestatud aktivistid peavad professionaalset meediat usaldusväärseks ja neil on tugev Euroopa identiteet – võrreldes teiste tüüpidega tunnevad nad tugevamat sidet Euroopaga, eurooplaseks olemine annab neile rohkem enesekindlust, ning nad on otsinud rohkem infot Euroopa kohta. Nad tunnevad teistesse tüüpidesse kuulujatest suuremat huvi Euroopa uudiste vastu. Samuti on nad teistest enam veendunud, et õpetajad julgustavad neid poliitiliste ja ühiskondlike küsimuste üle ka eriarvamusel olevate inimestega arutlema, nende arvates kohtlevad õpetajad neid

õiglaselt. Enamus neist on veendunud, et nende kooli õpilastel on võimalik oma kooli töökorraldust mõjutada. Neid iseloomustab teistest ka kriitiline suhtumine enesetõhususse – nad kahtlevad teistest rohkem enda võimekuses lahendada keerulisi probleeme, saavutada endale seatud eesmärgid, tulla edukalt toime ootamatute olukordadega, leida probleemiga silmitsi olles erinevaid lahendusi.

Passiivsed noored (52,7%) on arvukaima rühmana kõikides osaluse dimensioonides keskmisest tagasihoidlikumad. Nende seas on võrdselt neiusid ja noormehi ning rohkem venekeelseid noori kui teistes tüüpides. Nende seas on kõige vähem 16-aastaseid ja kõige rohkem 18-aastaseid ning nende sotsiaalmajanduslik staatus on teistest veidi halvem.

Nende osalus poliitiliste parteide noorteorganisatsioonides ja õpilas- või noorteorganisatsioonides, ühiskondlike teemadega tegelevates rühmitustes ning muusika-, kunsti-, või spordiorganisatsioonides on passiivsem kui teistes tüüpides. Passiivsed noored on esindanud teistest vähem kaasõpilasi õpilasesinduses, õpetajate või direktori ees ja nad on olnud teistest vähemaktiivsed klassivälises tegevuses (nt näiteringis, koolilehe juures).

Nende meediakasutuse sagedus on teistest tüüpidest madalam. Nad peavad teiste tüüpide esindajatest nii professionaalset kui ka alternatiivset meediat vähem usaldusväärseks uudisteallikaks ja usaldavad vähem ka Eesti valitsust, kuid on samal ajal oma eluga teistest rohkem rahul. Samas jagavad nad teistest rohkem arvamust, et nende koolis võetakse õpilaste soove tõsiselt ja peavad oma kooli kodukorda õiglasemaks. Nad on teistesse tüüpidesse kuulujatest kindlamini veendunud, et õpetajad austavad nende arvamust ja julgustavad neid tunnis oma arvamust välja ütleva.

Vabatahtlikud-heategijad (12,6%) on tegelenud aktiivselt vabatahtliku töö ja heategevusega. Nende seas on kõige rohkem 18-aastaseid ja valdavalt on tegu neiudega ning nende emad on enamasti keskklassiga. Kõik nad on tegutsenud vabatahtlikuna või töötanud kellegi heaks, kuid on jaganud ka ühiskondliku või poliitilise sisuga uudiseid, muusikat või videoid. Nad on osalenud sotsiaalsel või poliitilisel eesmärgil korraldatud kontsertidel või heategevusüritustel ning kandnud poliitilise sõnumiga rinnamärke, linte või särke. Nende aktiivsus ei piirdu konventsionaalsete tegevustega, suurem osa neist on ühinenud mõne Facebookis (või sarnases sotsiaalvõrgustikus) ühiskondlike või poliitiliste teemadega tegeleva grupiga.

Neile on omane tugev kogukonnatunne ja Eesti identiteet. Eestlaseks olek annab neile enesekindlust ja nad tunnevad teistest rohkem huvi Eesti uudiste vastu ning otsivad ka ise informatsiooni Eestis toimiva kohta. Kuigi nad on teistest rohkem mures Eesti poliitilise tuleviku pärast jagab enam neist vaatekohta, et nendesugustel noortel pole võimalik Riigikogu otsuseid mõjutada. Teistesse tüüpidesse kuulujatest on nad rohkem huvitatud sotsiaalseid teemasid puudutavatest uudistest ning on rohkem huvitatud ka ühiskonnas toimuvast. Nende arvates on oluline teha midagi ühiskonna heaks. Nad peavad noorte tööpuudust oluliseks lahendamist vajavaks probleemiks ning peavad alternatiivset online-meediat professionaalsest meediast teistesse tüüpidesse kuulujatest usaldusväärsemaks uudisteallikaks.

Ka nende suhtumine Euroopa Liiduga seonduvatesse teemadesse erineb mitmete aspektide poolest teistesse tüüpidesse kuulujate hoiakutest. Nad peavad Euroopa Liidu kodanikuks oleku tõttu teistest olulisemaks osalust vabatahtlikes organisatsioonides ja kogukonna või naabruskonna ootustele vastamist ning ka endast kehvemal järjel olevate inimeste toetamist, kuid on ka veendunud, et oma rahvusrühma või samu usulisi veendumusi jagavaid inimesi tuleks kaitsta teiste gruppide eest. Nende arvates peaks Euroopa Liit olema praegusest rohkem koht, kus erinevusi sallitakse ja nad hindavad teistesse tüüpidesse kuulujatest kõrgemalt ka Euroopa Liidus avanevaid piirideta reisimise võimalusi.

Kuigi nad on oma eluga teistest vähem rahul, on nad veendunud enda võimekuses leida oma lähiringi kuulujate seast või kogukonnast soovitud eesmärkide saavutamiseks vajalikud vahendid ja nad on valmis ühiskonna probleemide lahendamise nimel tegutsevates organisatsioonides kaasa lööma. Nad on teistest enam veendunud, et nende kodukohas toimub palju üritusi, kuhu ka nendeealisi noori kaasatakse. Neil on arenenud altruism – nad on valmis tulevikus aitama inimesi, kellel ei lähe hästi. Nende sõbrad ja pereliikmed julgustavad neid ühiskondlikes asjades osalema ning kiidaks nende poliitikas kaasalöömise heaks.

Digiaktivistid (30,6%) pole olnud konventsionaalses tegevuses kuigi aktiivsed. Enamasti leiab nende tegevus aset digimaalmas. Paljud neist on arutlenud internetis aktiivselt sotsiaalsetel ja poliitilistel teemadel ning jaganud ühiskondliku või poliitilise sisuga uudiseid, muusikat või videoid oma sotsiaalvõrgustikku kuuluvate inimestega (nt Facebooki, Twitteri või teiste sotsiaalvõrgustike kaudu). Enamasti on nende näol tegu nooremagoolsete neiudega.

Teistesse tüüpidesse kuulujatest sagedamini jälgivad nad uudiseid internetist. Nad on teistest rohkem huvitatud laias maailmas toimuvat kajastavatest välisuudistest. Nad nõustuvad teistest vähem väitega, et alternatiivne online-meedia on professionaalsest meediast usaldusväärsem uudisteallikas.

Nende arvates peaks Euroopa Liit olema praegusest rohkem jagatud väärtustel põhinev ühendus ning enamus neist leiab, et sisserändajatel peaks olema õigus oma keelt säilitada. Euroopa Liidu teemad kipuvad neist siiski kaugeks jääma – nad on teistest rohkem veendunud, et pole vahet kes Euroopa Parlamendi valimised võidab, sest tavainimeste arvamused niikuinii ei loe. Nendel on märksa lähedasemad seosed perekonnaga, kus kuulatakse enamasti nende arvamust ja neid kaasatakse sagedasti ka pereringis tehtavate otsuste vastuvõtmisesse.

Tartu (ja ka Eesti) noorte ühiskondliku aktiivsuse kohta võib kokkuvõtvalt öelda, et see ei tõuse uuringus osalenud maade hulgast ei aktiivsuse ega passiivsuse poolest esile. Teistest aktiivsemad olid oma maal ärevaid aegu läbielavad Briti ja Kreeka noored⁸.

Tartu noorte kokkupuuted välisriikidega

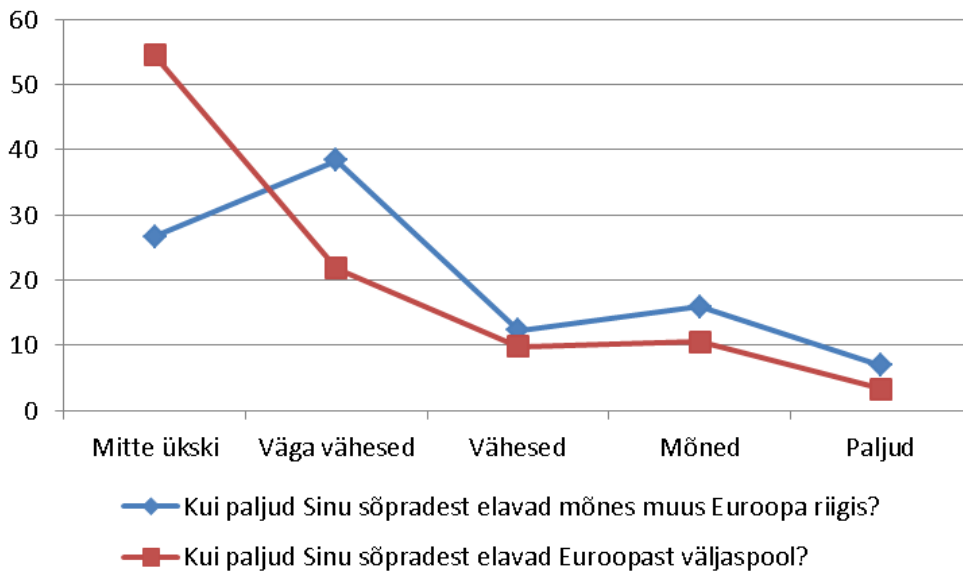
Jooniselt 2 näeme, et Tartu noorte seas on vähe selliseid, kellel oleks palju sõpru teistes riikides.

Enamusel noortest pole välismaal elavaid sõpru kas üldse mitte või on neid väga vähe. Veidi rohkem välismaa sõpru on venekeelsetel noortel, suuremad erinevused on väljaspool Euroopat asuvate riikide osas. Ka neidude sõnul on neil rohkem välismaa sõpru kui noormeeste hinnangul.

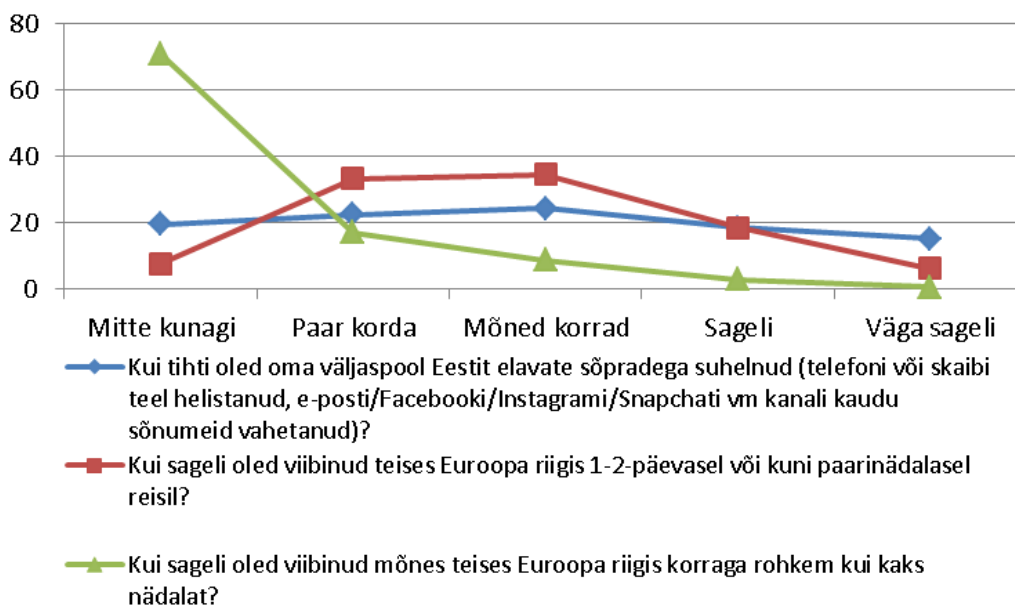
Ligikaudu neli viiendikku uuringus osalenutest on suhelnud erinevate kommunikatsioonivahendite abil oma väljaspool Eestit elavate sõpradega (Joonis 3). Suhtlemisaktiivsus varieerub mõnest üksikust kokkupuutest sageda läbikäimiseni. Väga vähe on neid Tartu noori, kes pole üldse teistes Euroopa riikides käinud. Kõige rohkem on noored teistes Euroopa riikides viibinud lühiajaliselt (1 kuni 2 päeva või paar nädalat). Enamus noori pole teistes Euroopa riikides pikemaajaliselt (üle kahe nädala) viibinud ning ka reisid neisse riikidesse on üsna harvad.

78 uuringus osalenud noort tõi välja ka oma teistes Euroopa riikides reisimise sageduse, kõige rohkem oldi nendes viibitud üks kuni 3 korda, maksimaalseks sageduseks märgiti 9 korda ning keskmiselt viibiti kahes riigis.

⁸ Rämmer, A. (2018). Uuring: ärevad ajad muudavad noored ühiskondlikult aktiivseks. Novaator / ERR, <https://novaator.err.ee/835650/uuring-arevad-ajad-muudavad-noored-uhiskondlikult-aktiivseks>

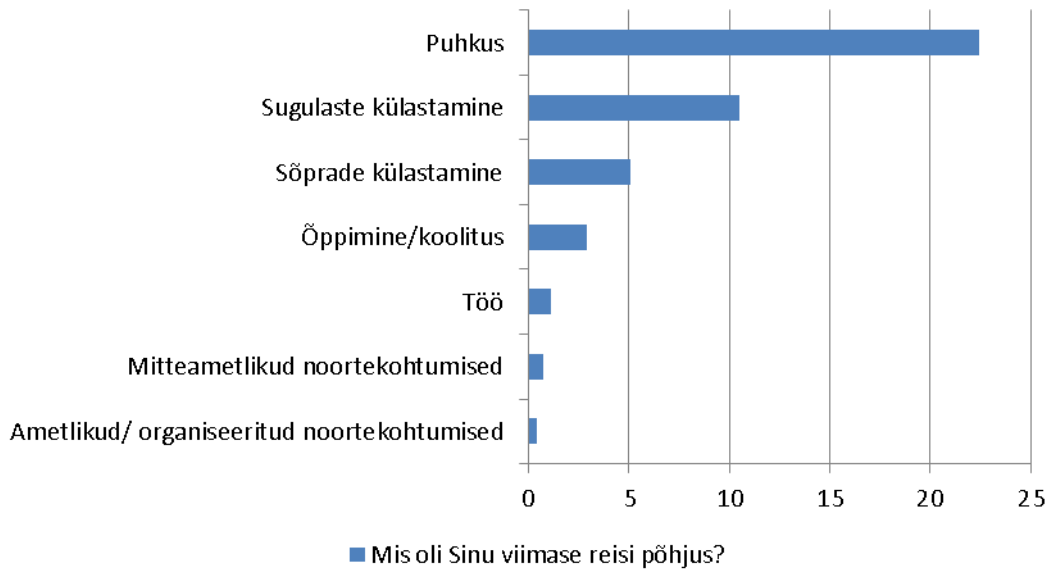

Joonis 2. Tartu noorte välismaised sõbrad, %.

Joonis 3. Tartu noorte kontaktid välismaal elavate sõpradega ja välisreisid viimase viie aasta jooksul, %.

Vastajatel paluti tuua välja ka üle 2 nädala kestnud Euroopa reise põhjused. Kokku võimaldati nimetada kuni kaheksa erinevat põhjust. Joonis 4 toob välja, et kõige rohkem (üle viiendiku) vastajatest käis seal puhkamas, kümnendik respondentidest aga sugulasi külastamas. Muudest põhjustest rohkem külastati ka sõpru ning käidi õppimas. Kõige vähem viibiti teistes Euroopa riikides töötamas ning erinevatel noortekohtumistel.

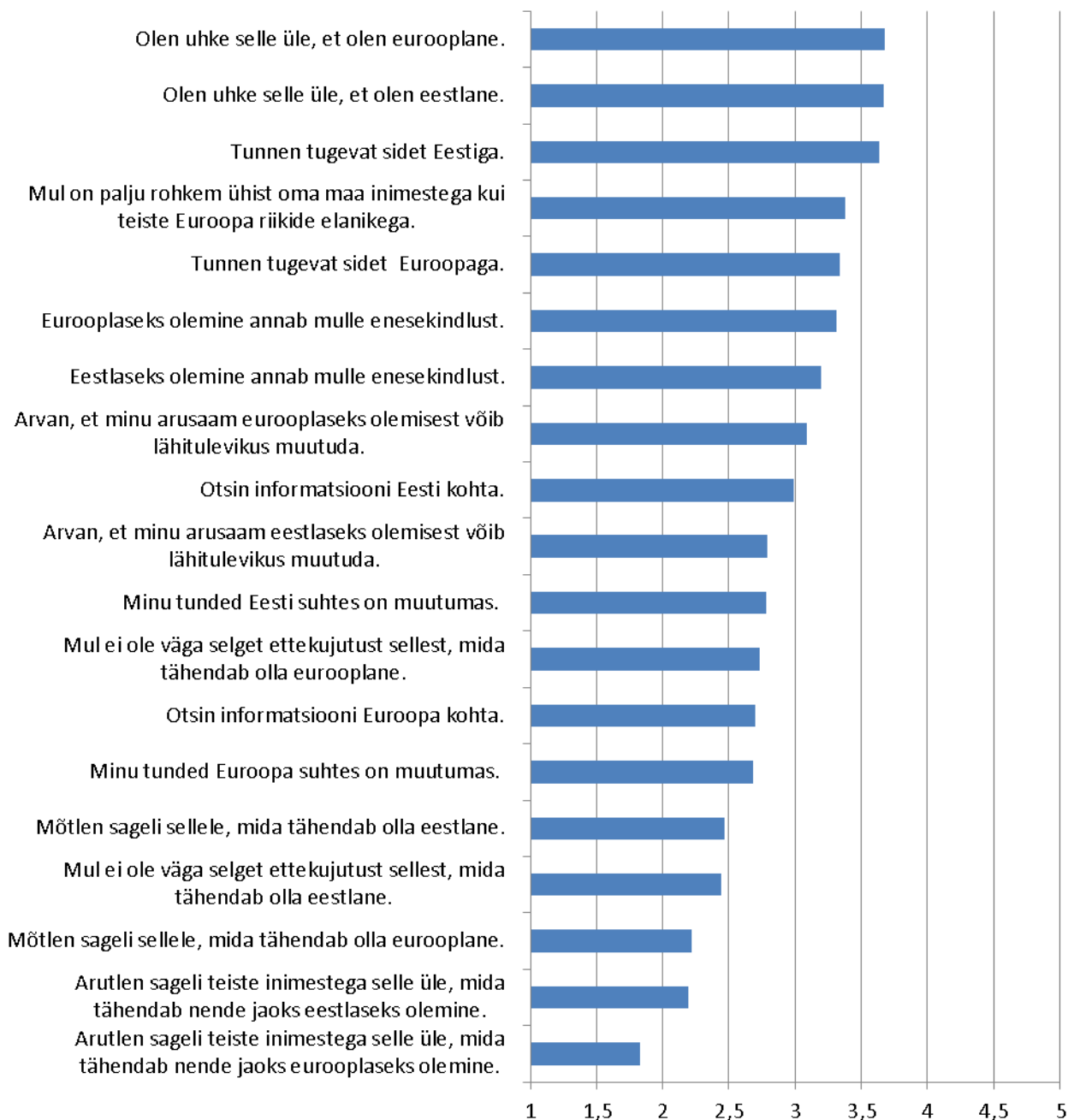

Joonis 4. Viimase üle 2 nädala pikkuse Euroopa reisi põhjused, %.

Tartu noorte vaated ühiskonnas toimuvale

Uuringus osalevatel noortel paluti hinnata 19 erinevat identiteeti puudutavat väidet 5-pallisel skaalal (1- üldse ei nõustu kuni 5- nõustun täiesti). Joonisel 5 väljatoodud analüüsid näitavad, et Tartu koolinoortel on tugev Eesti ja Euroopa identiteet. Kõige rohkem tunti uhkust võimaluse üle olla nii eurooplane kui eestlane. Sõltumatute rühmade t-test tõi nendes hinnangutes välja statistiliselt olulised erinevused, mis osundavad, et eestikeelsele küsimustikule vastanud noorte hinnangud olid kõrgemad kui venekeelsete vastajate omad. Eestikeelsed noored tunnevad venekeelsetest noortest ka tugevamat seotust Eestiga. Samamoodi on Eesti identiteet tugevam kutsekoolides õppivate noorte seas gümnaasiuminoorte hulgas. Kuigi vastanud toonitasid, et nendel on palju rohkem ühist oma maa inimestega kui teiste Euroopa riikide elanikega tunnetati ka tugevat sidet Euroopaga. Eurooplaseks olek annab neile siiski enesekindlust ning seda peavad olulisemaks just eestikeelsed ja kutsekoolides õppivad noored. Eestlaste hulka kuulumisest tulenev enesekindlus oli kõigi uuringus osalenud noorte jaoks võrdselt oluline. 16- kuni 18-aastaste noorte identiteedi kujunemisejärgus olekut näitab ka kõhklev suhtumine sellesse, et nende arusaamad nii eurooplaseks kui eestlaseks olemisest võiks lähitulevikus muutuda. Neid ja gümnaasiumnoored kalduvad nende väidetega siiski noormeestest ja kutsekooliõpilastest rohkem nõustuma. Neid nõustuvad noormeestest rohkem ka väitega, et neil ei ole väga selget ettekujutust sellest, mida tähendab olla eurooplane. Gümnaasiumiõpilaste suuremat huvi maailmas toimuva kohta näitab see, et nad otsivad kutsekooli noortest rohkem informatsiooni Euroopa kohta. Eestikeelsed noortel on venekeelsetest selgem ettekujutus sellest, mida tähendab olla nii eestlane kui ka eurooplane. Venekeelsed noored omakorda on eestikeelsetest rohkem veendunud selles, et neil pole väga selget ettekujutust sellest, mida tähendab olla eestlane. Teiste inimestega eestlaseks või eurooplaseks oleku üle arutlemist peavad noored väheoluliseks. See osundab, et nii eestlaste kui eurooplaste hulka kuulumist peetakse Tartu noorte seas enesestmõistetavaks.

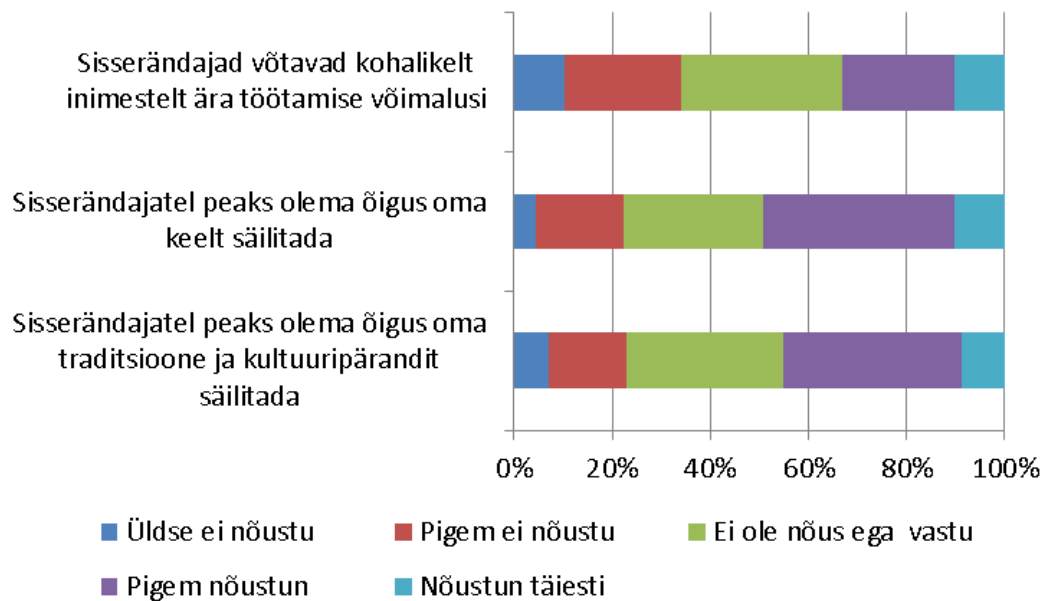
■ Igal inimesel võib olla oma suhtumine ja arusaam riigist, kus ta elab. Mil määral nõustud järgnevate väidete (arvestamata Sinu kodakondsust)?

Joonis 5. Tartu koolinoorte identiteet (hinnangute keskmised, skaala 1- üldse ei nõustu ... 5- nõustun täiesti).

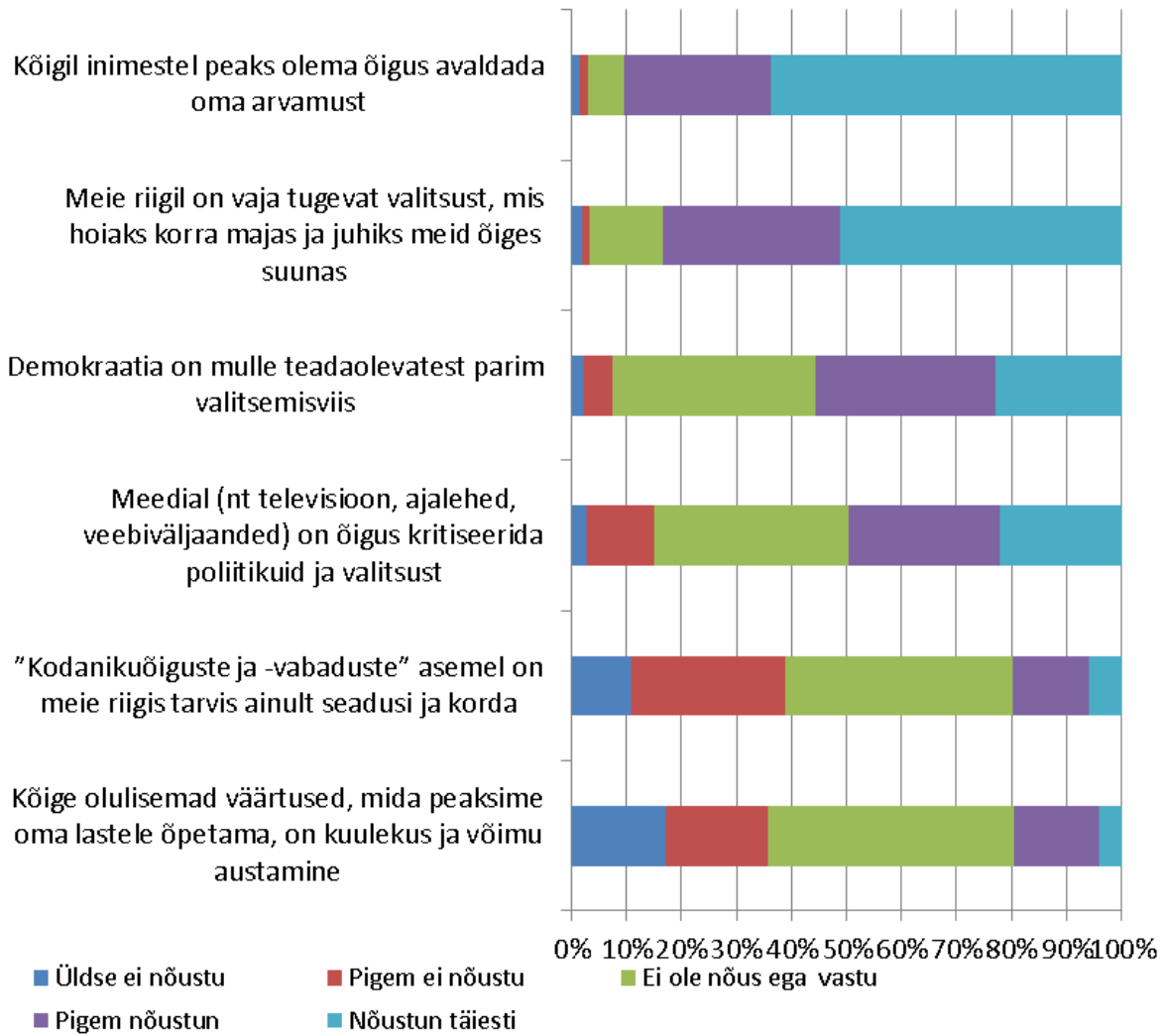
Joonisel 6 on kujutatud hoiakud sisserändajate suhtes. Näeme, et veidi alla poole uuringus osalenutest kalduvad arvama, et sisserändajatel peaks olema õigus oma traditsioone ja kultuuripärandit säilitada. Pooled respondentidest leidsid, et neile peaks jääma õigus oma keelt säilitada. Hii-ruut test tõi välja, et sisserändajate õigust säilitada oma traditsioone ja kultuuripärandit toetasid rohkem neid ja gümnaasiumiõpilased ning õigust säilitada oma keel venekeelsed noored ja gümnasistid. Viierendik vastajatest jällegi leidis, et neil pole vaja keelt ja kultuuri säilitada.

Märksa vähem, kolmandik vastajatest tundis muret selle pärast, et sisserändajad võiks kohalikelt inimestelt töötamise võimalusi ära võtta. Selles nägid probleemi pigem venekeelsed noored.

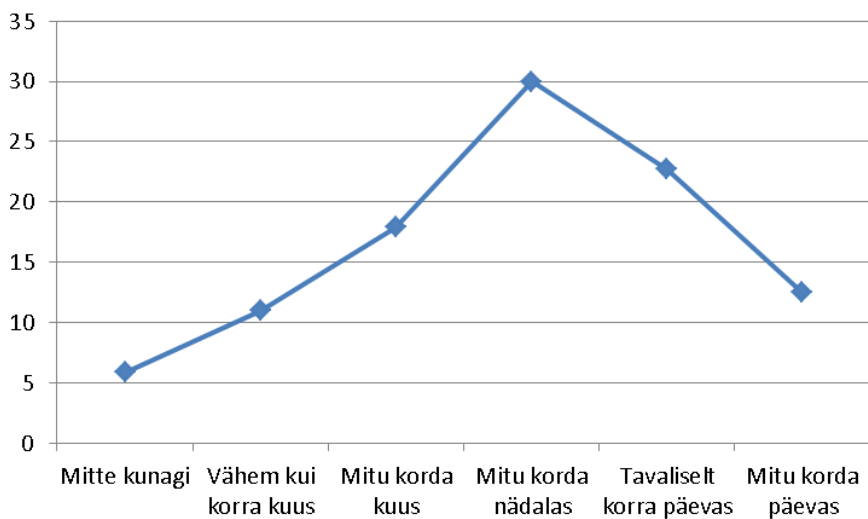
Joonis 6. Hoiakud sisserändajate suhtes, %.

Küsitluses pöörati suurt tähelepanu hoiakutele demokraatliku elukorralduse suhtes. Noorte jaoks on olulisim sõnavabadus – jooniselt 7 selgub, et kõige suuremat poolehoidu pälvis seisukoht, mille kohaselt peaks kõigil inimestel olema õigus oma arvamust avaldada. Seda toetas üheksa uuringus osalenud noort kümnest. Hii-ruut test tõi välja, et eriti tugevasti on selles veendunud neid ja gümnaasiumiõpilased. Valdav enamus vastanutest pooldas ka seisukohta, mille kohaselt on meie riigil on vaja tugevat valitsust, mis hoiaks korra majas ja juhiks meid õiges suunas. Seda seisukohta toetasid tugevasti gümnaasiumiõpilased. Üle poole respondentidest jagas ka seisukohta, et neile teadaolevatest parimaks valitsemisviisiks on demokraatia. Eestikeelsed noored ja gümnaasiumiõpilased olid venekeelsetest noortest ja kutsekooliõpilastest otsekoheemateks demokraatliku valitsemisviisi toetajateks. Hoiakud meedia tegevuse suhtes olid vaagivamad – vaid pooled uuritud Tartu noortest leidsid, et meedial (nt televisioonil, ajalehtedel, veebiväljaannetel) on õigus kritiseerida poliitiku ja valitsust. Noormeeste toetus meediale selles küsimuses oli neude omast oluliselt tugevam. Noorte demokraatlik meelestatus ilmnes ka märksa madalamas poolehoius väitele, et "kodanikuõiguste ja -vabaduste" asemel on meie riigis tarvis ainult seadusi ja korda. Seda toetasid venekeelsed noored eestikeelsetest eakaaslastest tugevamini. Polnud üllatav, et kõige madalamalt hinnati seisukohta, mille kohaselt on olulisimateks väärtusteks, mida peaksime oma lastele õpetama, kuulekus ja võimu austamine. Sedagi seisukohta pooldasid rohkem venekeelsed noored.

Joonis 7. Hoiakud demokraatliku elukorralduse suhtes, %.

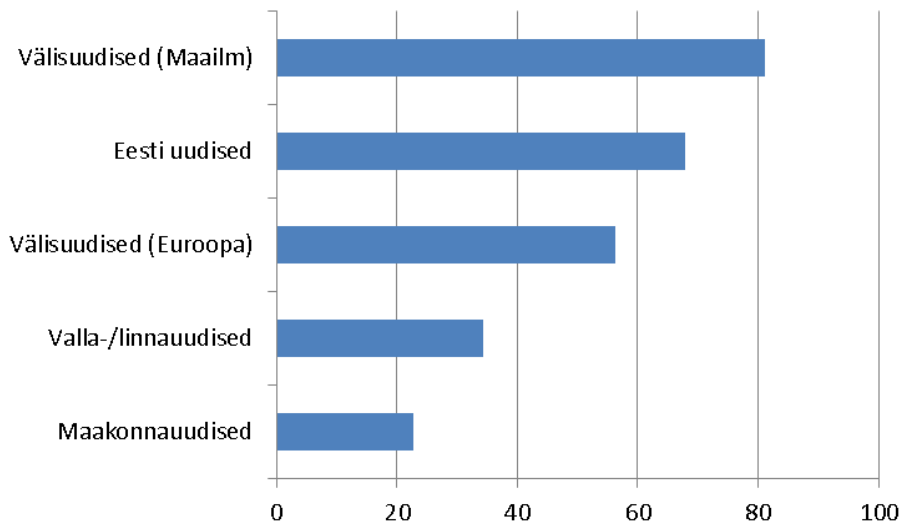
Noorte meediakasutus

Joonis 8. Noorte meediakasutuse sagedus, %.

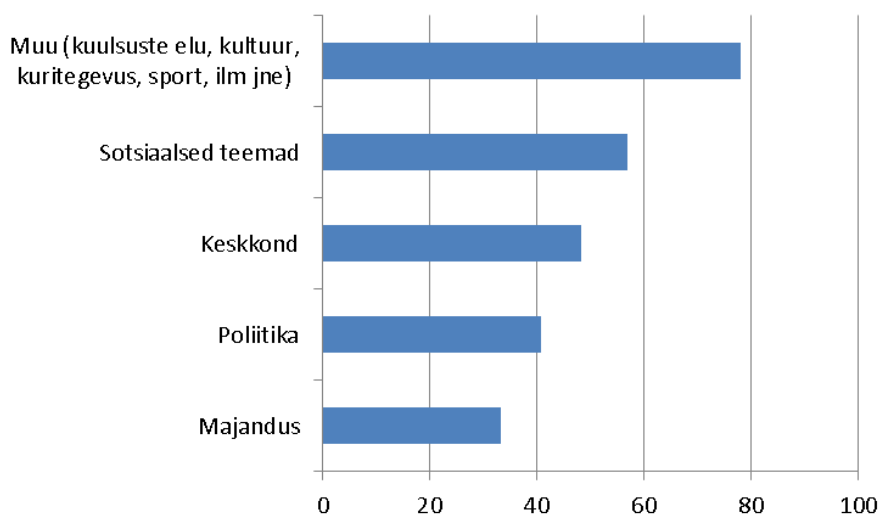
Joonis 8 osundab, et valdav enamus uuringus osalenutest vaatab, loeb või kuulab uudiseid (poliitika, seltskonna, spordi või kultuuri valdkonnast) vähemalt mõne korra kuus. Kõige rohkem vastajaid (kolm noort kümnest) tarbib uudiseid mitu korda nädalas. Eestikeelsed noored on venekeelsetest eakaaslastest innukamateks uudiste jälgijateks.

Joonist 9 toob välja, et ligikaudu kaheksa noort kümnest jälgib laias maailmas toimuvat. Kaks kolmandikku uuritutest on huvitatud Eesti uudistest ning veidi üle poolte tunneb huvi Euroopa uudiste vastu. Ligikaudu kolmandik vastajatest tunneb huvi kohalike uudiste vastu ning kõige vähem paeluvad noori maakonna uudised.

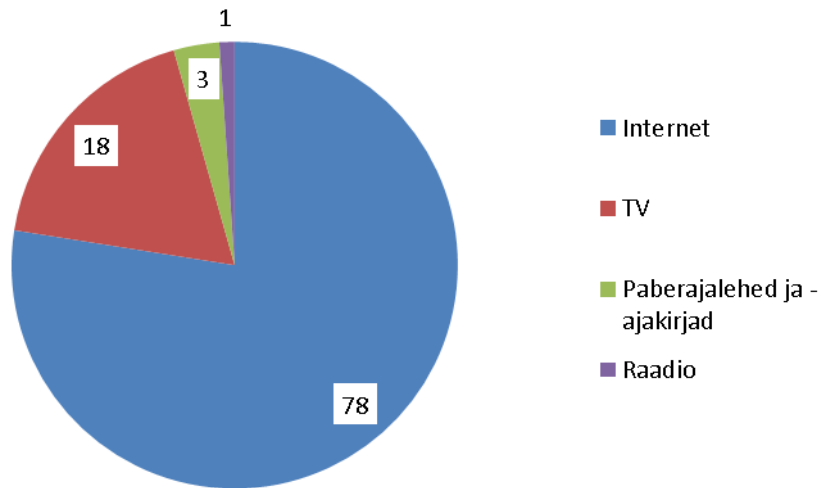
Joonis 9. Noorte poolt jälgitavad uudised, %.

Jooniselt 10 näeme, et kõige vähem tunnevad noored huvi majanduse ja poliitika teemade vastu. Keskkonnateemadest on huvitatud ligikaudu pooled noortest. Veidi rohkem on sotsiaalsetest teemadest huvitatuid ning kõige paelumamateks on ülejäänud teemad, mille hulka mahuvad sellised valdkonnad nagu näiteks kuulsuste elu, kultuur, kuritegevus, sport ja ilm.

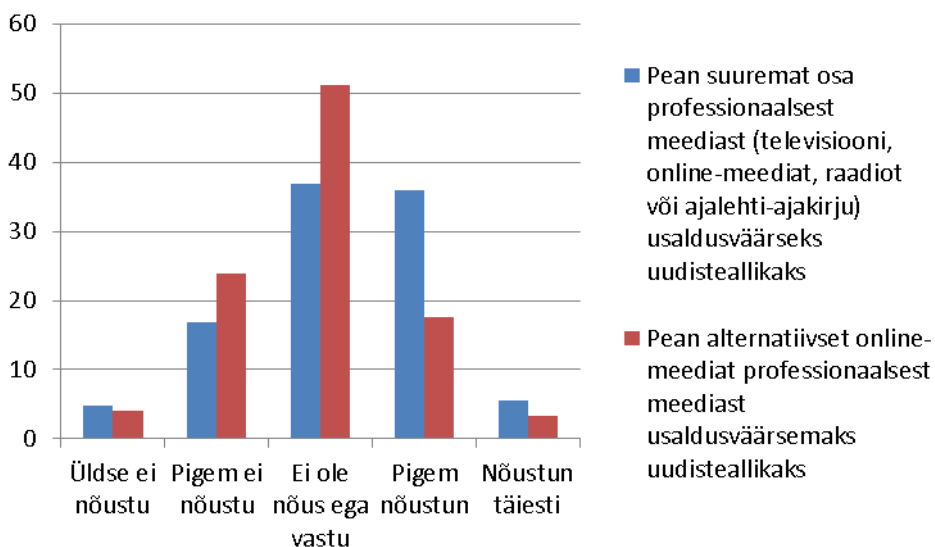
Joonis 10. Populaarseimad uudisteteemad, %.

Jooniselt 11 näeme, et kõige rohkem saadakse uudiseid internetist, kuid oluliseks informatsioonikanaliks on ka televisioon. Palju vähem jälgitakse uudiseid paberväljaannetest ja raadiost. Kutsekoolis õppivad noored kasutavad gümnaasiuminoortest vähem internetti ja loevad rohkem paberlehti.

Joonis 11. Sagedamini jälgitavad meediakanalid, %.

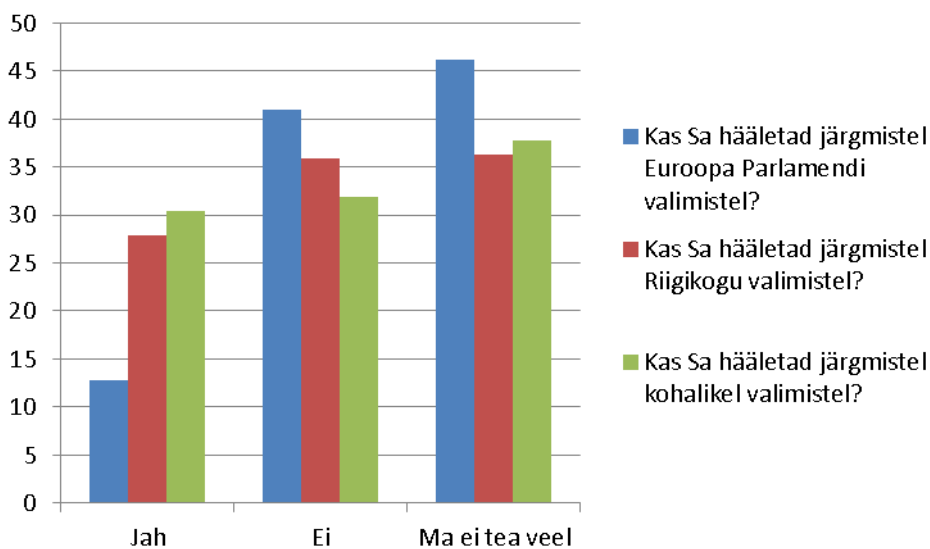
Joonisel 12 selgub, et noored kalduvad meediat usaldama - alla poole uuringus osalenutest peab professionaalselt toimetatud meediat (olgu siis tegu kas televisiooni, online-meedia, raadio või ajalehede-ajakirjadega) usaldusväärseks uudisteallikaks. Eestikeelsed vastajad peavad seda venekeelsetest eakaaslastest ja neid noormeestest usaldusväärsemaks uudisteallikaks. Palju vähem on selliseid noori, kes peavad alternatiivset meediat professionaalsest meediast usaldusväärsemaks uudisteallikaks.

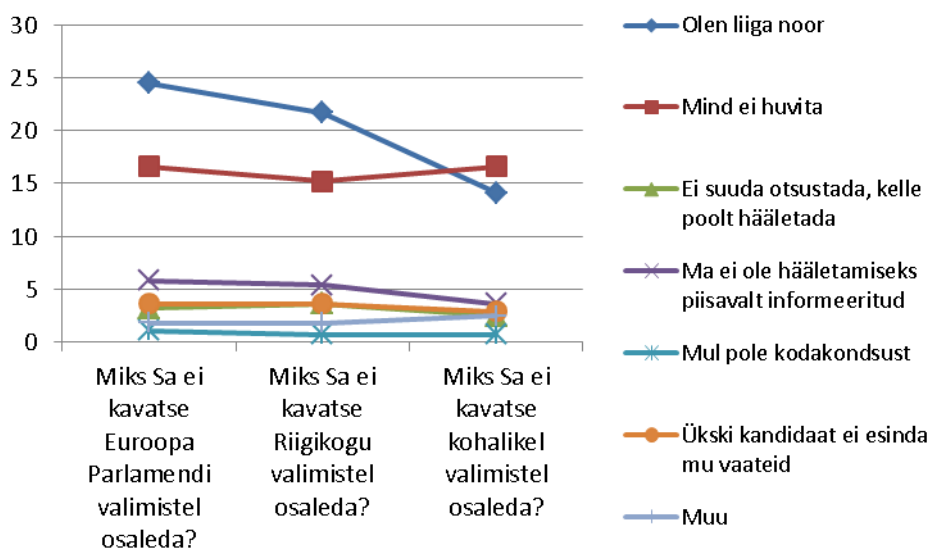
Joonis 12. Meedia usaldusvärsus, %.

Noorte osalemine ühiskonnas 2016/2017

Jooniselt 13 näeme, et noorte oodatav valimisaktiivsus pole kuigi suur – kindla valimiskavatsusega noortest märksa rohkem oli neid, kes järgmistel valimistel osaleda ei kavatsenud. Küsitlustulemustest koorusid väga selgelt ka uuritute valimisaktiivsuse mustrid. Noorte hinnangul võiks olla nende oodatav valimisaktiivsus olla kohalikel valimistel veidi kõrgem kui Riigikogu valimistel ning madalaim Europarlamendi valimistel. Paljud noored polnud veel otsustanud, kas nad lähevad valima või mitte. Kõige suurem määramatus valitses Euroopa Parlamendi valimiste osas.

Joonis 13. Tartu noorte valimiskavatsused, %.

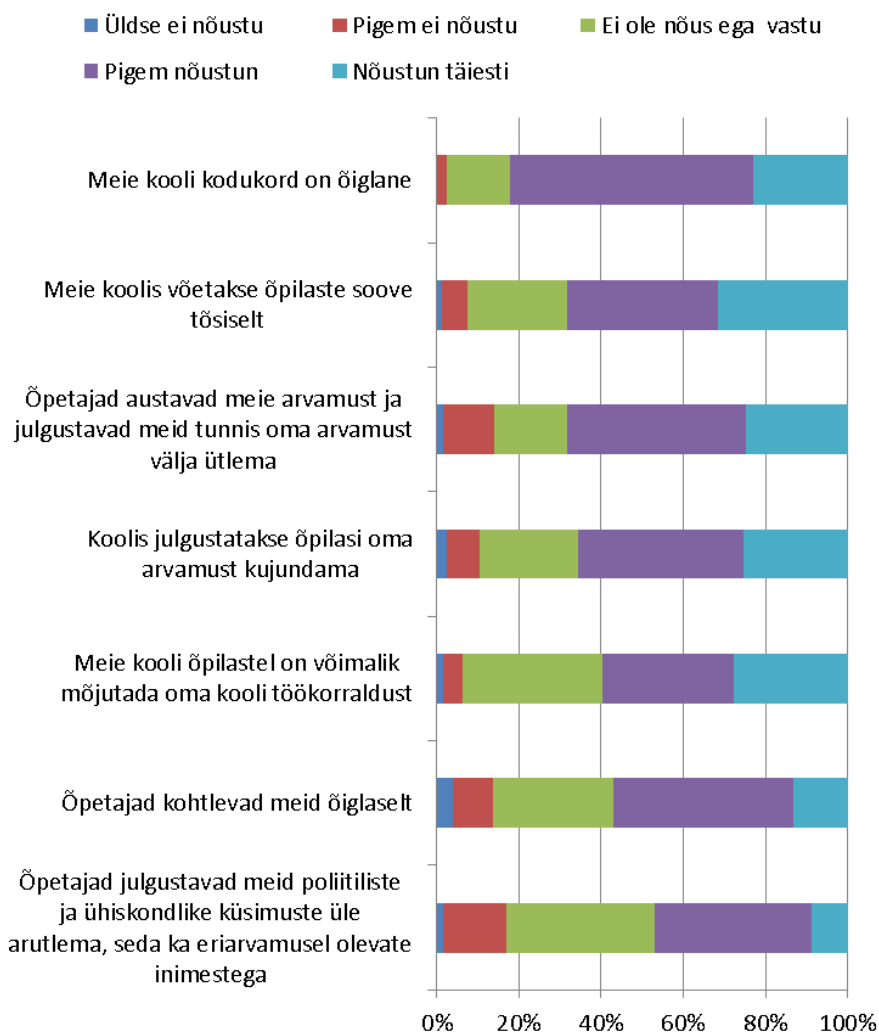
Joonis 14. Tartu noorte hääletamisel mitteosalemise põhjused, %.

Nendel noortel, kes väitsid, et nad ei osale järgmistel valimistel paluti märkida ära valimistel mitteosalemise põhjused. Jooniselt 14 selgub, et nii Euroopa Parlamendi kui Riigikogu valimistel mitteosalemise peamise põhjusena toodi välja oma madalat vanust ning teisena mainiti huvipuudust. Kohalikel valimistel mitteosalemise põhjendustena olid need võrdväärseteks selgitusteks. Ülejäänud

tegurid (suutmatuse sobivat kandidaati leida, vähene informeeritus, kodakondsuse puudumine, enda vaateid esindava kandidaadi puudumine ja muud põhjused) olid kõigil ülalmainitud valimistel palju vähemolulisemateks mitteosalemise põhjusteks.

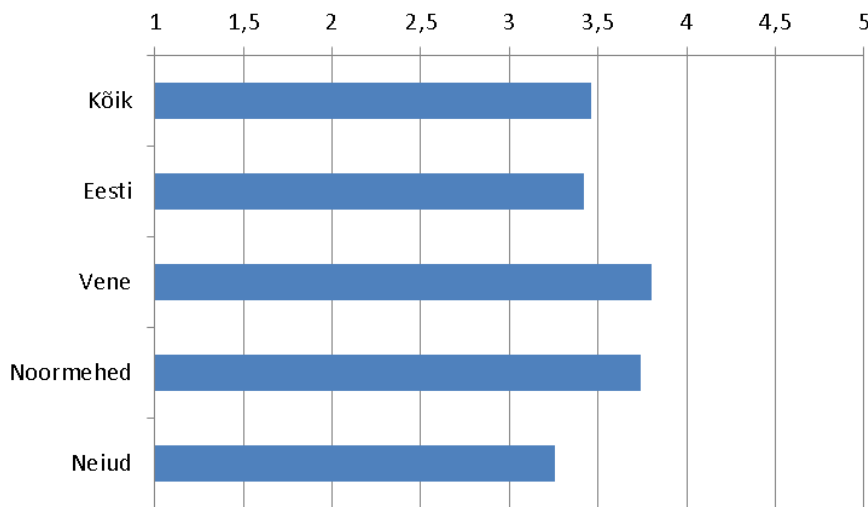
Koolinoorte igapäevaelu 2016/2017

Uuringus osalenud Tartu kooliõpilastel paluti iseloomustada oma koolielu erinevaid aspekte. Jooniselt 15 näeme, et oma kooli sisekliimat väärtustati kõrgelt. Rohkem kui kaheksa õpilast kümnest pidasid oma kooli kodukorda õiglaseks. Kool on noorte jaoks ka oluliseks demokraatliku mõttelaadi kujundajaks. Kaks kolmandikku õpilastest leidis, et koolis võetakse nende soove suuremal või väiksemal määral tõsiselt. Samapalju õpilasi oli veendunud, et õpetajad julgustavad neid oma arvamusi kujundama ja ka välja ütleva. Oma kooli pidas kaasavaks kuus noort kümnest. Üle poole õpilastest olid veendunud, et õpetajad kohtlevad neid õiglaselt. Kooli olulisus demokraatliku ja pluralistliku arutluskultuuri kujundajana tuli välja ka ligikaudu poolte uuritute seas jagatud seisukohast, et õpetajad julgustavad neid poliitiliste ja ühiskondlike küsimuste üle ka eriarvamusel olevate inimestega arutleva.

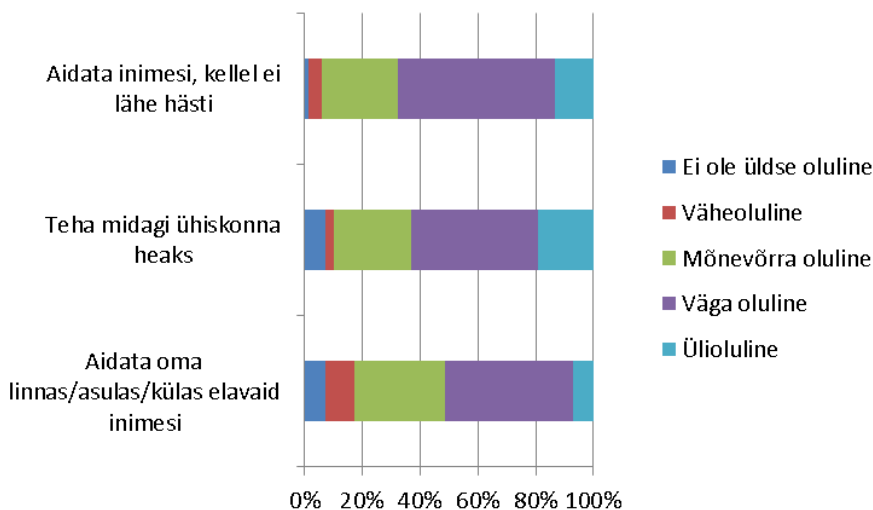

Joonis 15. Tartu gümnaasiumiõpilaste hinnangud oma koolielu sisekliimale 2016/2017, %.

Noortel paluti hinnata rahulolu oma eluga, mis osutus kõrgeks (joonis 16). Sõltumatute rühmade t-test tõi välja, et noormehed olid neiudest ja venekeelsed noored eestikeelsetest oma eluga rohkem rahul.

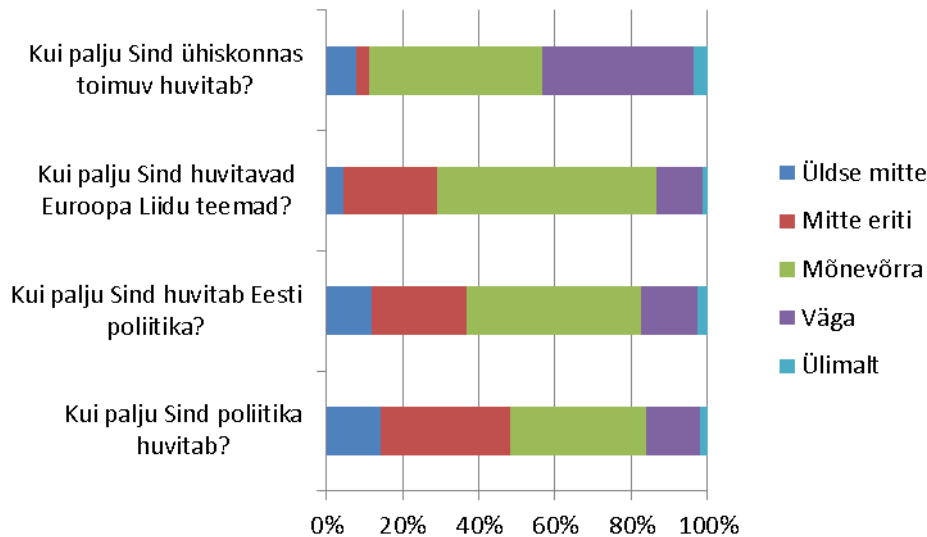
Joonis 16. Noorte rahulolu oma eluga (hinnangute keskmised, skaala 1- mitte üldse rahul ... 5-ülimalt rahul).

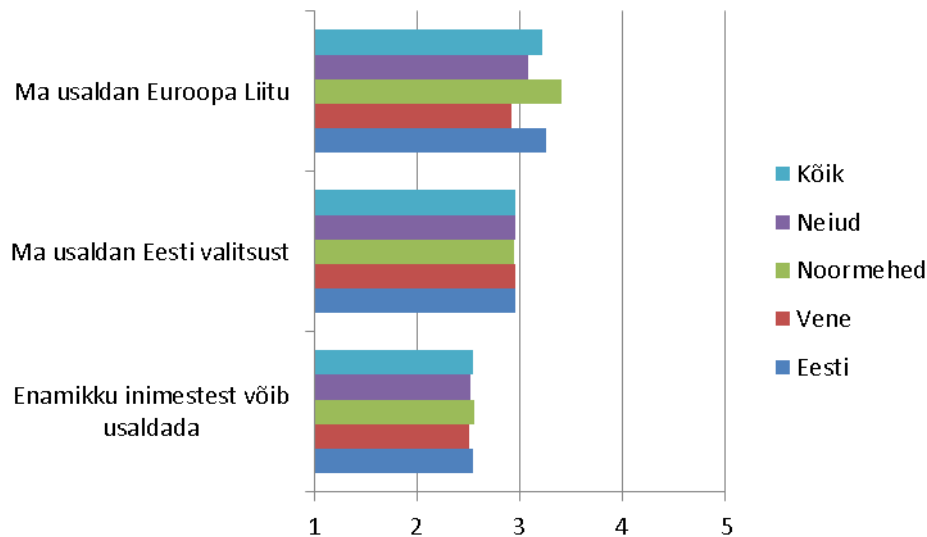
Joonis 17. Altruistlike tegevuste olulisus, %.

Uuringus paluti noortel hinnata oma altruistlikku käitumist. Jooniselt 17 selgub, et kõige olulisemaks peeti valmisolekut aidata hättasattunud inimesi. Väga oluliseks peeti ka ühiskonna heaks panustamist ja oma lähikonnas elavate inimeste aitamist. Eestikeelsed noored pidasid venekeelsetest olulisemaks hättasattunud inimeste aitamist ning neiud noormeestest ühiskonna heaks panustamist. Ülejäänud hinnangutes statistiliselt olulisi erinevusi ei ilmnenu.

Noorte poliitika huvisid uuriti nelja küsimusega. Joonis 18 osundab, et gümnaasiuminoori huvitas poliitikast märksa enam ühiskonnas toimuv. Seda pidas suuremal või väiksemal määral oluliseks üheksa vastajat kümnest. Ka Euroopa Liidu teemad on noorte jaoks väga olulised, neist huvitus seitse noort kümnest. Eesti poliitikas toimuvast huvitub ligikaudu kaks kolmandikku noortest ning laias laastus on poliitikast huvitatud vaid pooled uuringus osalenud noored.

Joonis 18. Koolinoorte poliitika huvid, %.

Joonis 19. Usaldus inimeste ja institutsioonide vastu. (hinnangute keskmised, skaala 1- üldse ei nõustu ... 5- nõustun täiesti).

Väga oluliseks tsiviilühiskonna tugevuse näitajaks on usaldus. Usaldust kaasinimeste vastu nimetatakse üldistatud usalduseks ja see kujutab endast valmisolekut usaldada teisi inimesi ilma vastuteenet ootamata.⁹ Mida kõrgem on üldistatud usaldus kaasinimeste vastu, seda hõlpsam on inimestevaheline koostöö ja kogukondade toimimine¹⁰. Usalduses institutsioonidele peegelduvad hinnangud nende toimimisele ja nendele pandud ootused. Jooniselt 19 näeme, et üldistatud usalduses soolisi ja õppekeelevahelisi erinevusi pole. Ka hinnangutes Eesti valitsuse suhtes noorte

⁹ Putnam, R. (2008). Üksi keeglisaalis: Ameerika kogukonnaelu kokkuvarisemine ja taassünd. Tartu: Hermes.

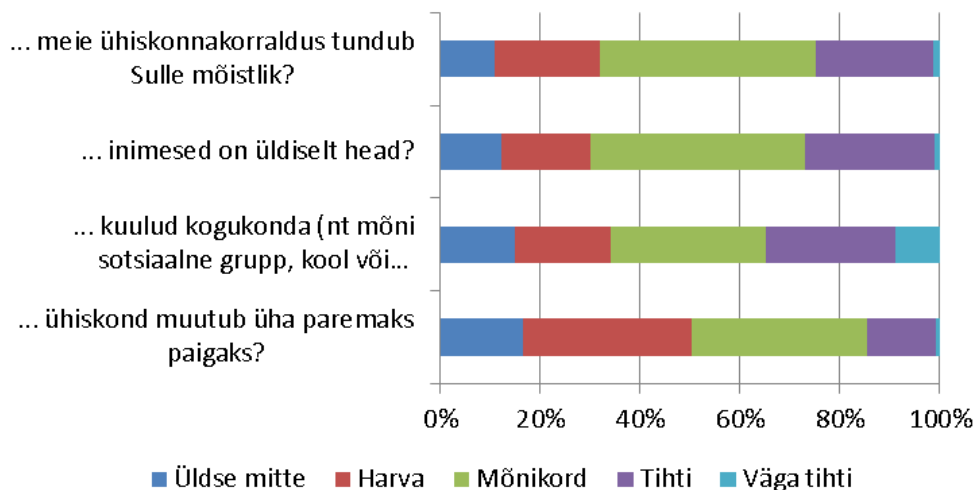
¹⁰ Kogu Eesti noorte usaldushinnangute analüüsist ilmnes, et teiste inimeste usaldusväärsuses veendunud hindavad professionaalset meediat usaldusväärseks uudisteallikaks ja ei pea alternatiivset meediat professionaalsest meediast usaldusväärsemaks. (Vaata lähemalt Rämmer, A. (2018). Alternatiivmeediat usaldavad rohkem need, kes on ühiskonnaelust võõrdunud. Novaator / ERR.

<https://novaator.err.ee/847212/alternatiivmeediat-usaldavad-rohkem-need-kes-on-uhiskonnaelust-voordunud>

hoiakutes olulisi rühmadevahelisi erinevusi ei ilmnenud. Küll aga näitas sõltumatute rühmade t-test, et usaldus Euroopa Liidu suhtes noormeeste oli seas kõrgem kui neidude hulgas.

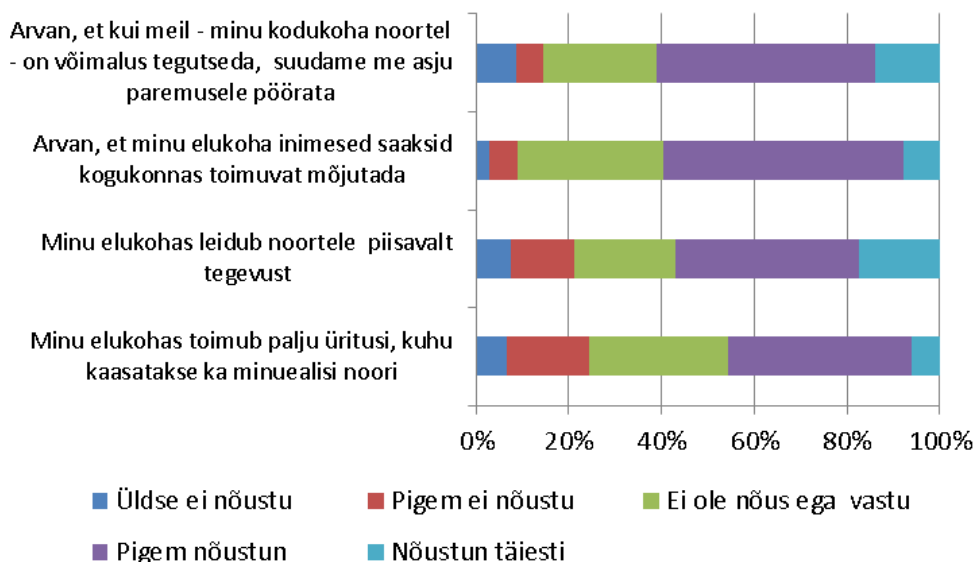
Küsitluses paluti noortel hinnata ka lähiajal asetleidnud ühiskondlike arenguid. Jooniselt 20 selgub, et noored näevad nende ümber toimuvat positiivsetes toonides. Üheksa noort kümnest on ühiskonnakorraldusega vähem või rohkem rahul ning samaväärne on ka nende veendumus inimloomuse headusest. Noorte seas on kujunenud välja ka tugev kuuluvustunne - valdav osa neist tunneb tugevat seotust mõne kogukonnaga, olgu selleks siis kas sotsiaalne grupp, kool või naabruskond. Nende arvates on ka ühiskond muutumas varasemast üha paremaks paigaks.

Kas oled viimase aasta jooksul tundnud, et ...

Joonis 20. Noorte hoiakud ühiskondlike arengute suhtes, %.

Kogukondlike hoiakute analüüsil pöörati erilist tähelepanu noorte hoiakutele kodukohas toimuvale.

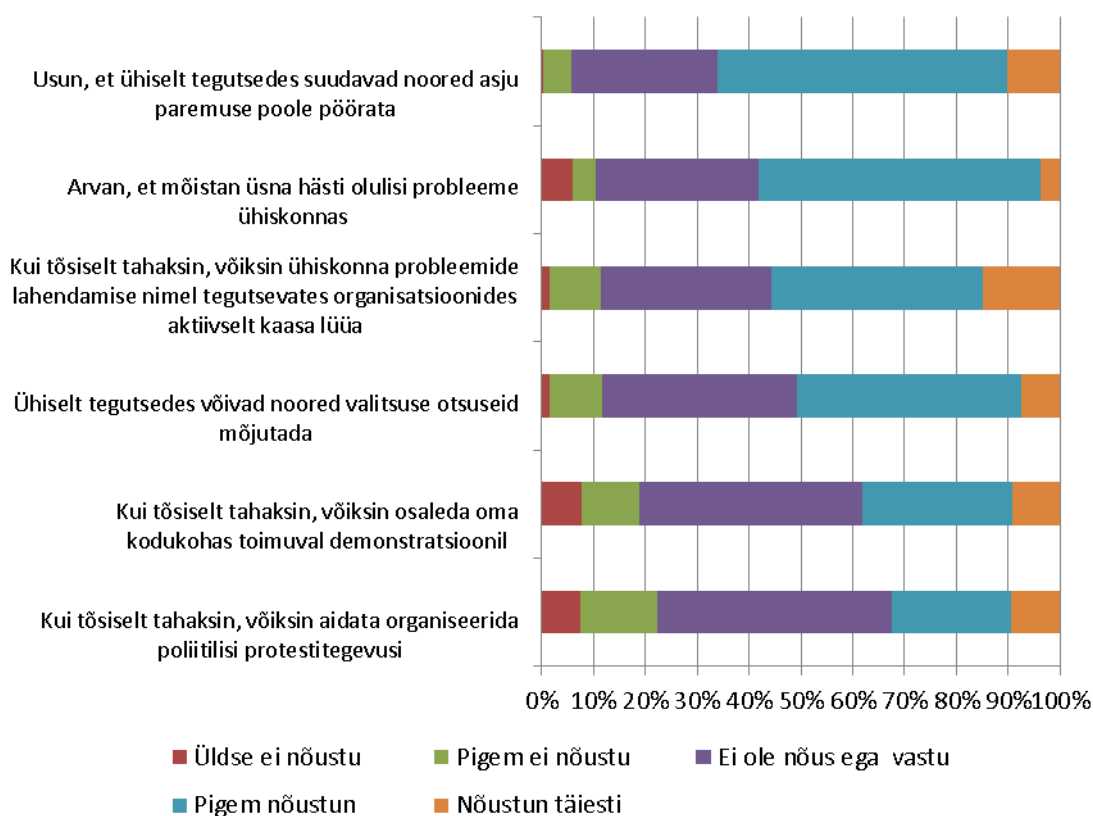

Joonis 21. Koolinoorte kogukondlikud hoiakud, %.

Noorte hoiakutes peegeldus valmisolek oma tuleviku kujundamisel kaasa lüüa. Kuus noort kümnest on arvamusel, et kui nende kodukoha noortele antaks võimalus tegutseda, siis suudaks nad ka

maailma paremaks muuta (joonis 21). Selline seisukoht on levinud rohkem neidude kui noormeeste hulgas. Samapalju noori on ka veendunud enda naabruskonna inimeste võimekuses oma kogukonnas toimuvat mõjutada. Nende arvates leidub noortele nende elukohas piisavalt tegevust. Veidi alla poole noortest jagas seisukohta, et nende elukohas toimub palju üritusi, kuhu ka nendeealisi noori kaasatakse.

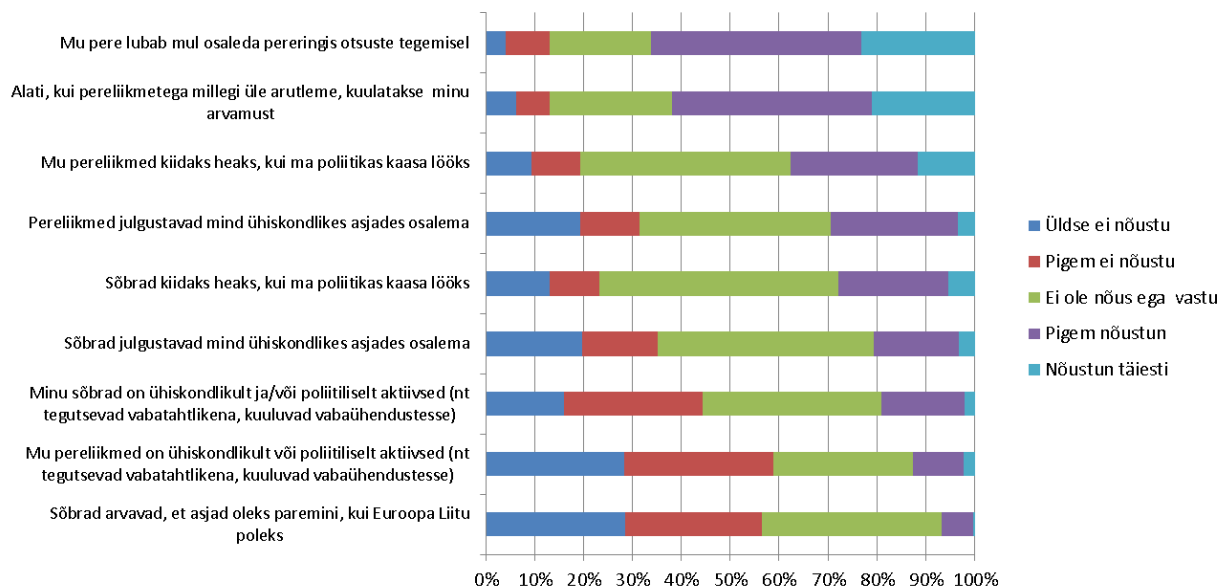
Küsitluses uuriti ka erinevaid hoiakuid ühiskondliku aktiivsuse suhtes. Jooniselt 22 selgub, et noored eelistavad ühiskondlikke probleeme eelkõige koos endasugustega lahendada. Radikaalsemad tegevusviisid pälvisid vähem poolehoidu. Hii-ruut test tõi välja, et noormeeste hoiakud on neidude omadest mitmetes aspektides siiski radikaalsemad. Kahe kolmandiku noorte arvates suudavad nad ühiselt tegutsedes asju paremuse poole pöörata. Kuus noort kümnest on veendunud, et nad orienteeruvad hästi ühiskonna olulistes probleemides. Enamvähem samapalju uuritud on valmis tõsise tahtmise korral ühiskonna probleemide lahendamise nimel tegutsevates organisatsioonides aktiivselt kaasa lööma. See arvamus domineerib eelkõige noormeeste seas. Poolte noorte arvates oleks noored ühiselt tegutsedes võimelised valitsuse otsuseid mõjutama. Eelkõige jagavad sellist seisukohta noormehed. Ligikaudu neli vastajat kümnest olid veendunud, et nad võiksid vajaduse korral oma kodukohas toimival demonstratsioonil kaasa lüüa. Selline seisukoht oli levinud märksa enam noormeeste kui neidude seas. Kolmandiku noorte hinnangul võiks nad tõsise tahtmise korral osaleda poliitiliste protestitegevuste organiseerimises. Selleski küsimuses on noormeeste hoiakud neidude omadest radikaalsemad.

Joonis 22. Hoiakud ühiskondliku aktiivsuse suhtes, %.

Noored tähtsustavad perekonnaringis toimuvat poliitikavaldkonnast kõrgemalt. Joonisel 23 on toodud välja noorte ja nende lähedaste poliitilised hoiakud. Näeme, et uuringus osalenute tutvusringkonnas on poolehoid Euroopa Liidule tugev, vaid alla kümnendiku vastajatest märkis, et

nende sõprade arvates oleks asjalood ilma Euroopa Liiduta paremad. Samuti selgus, et noorte lähim tutvusringkond ei ole ühiskondlikult või poliitiliselt kuigi aktiivne. Vaid veidi alla kümnendiku uuritustest hindas oma pereliikmeid aktiivseteks ja ligikaudu kaks kümnest noortest märkis, et nende sõbrad on aktiivsed. Ühiskondliku või poliitilise aktiivsuse all peeti silmas taolisi tegevusi nagu näiteks tegutsemine vabatahtlikena või kuulumine vabaühendustesse. Vaid viiendik noortest märkis, et sõbrad julgustavad neid ühiskondlikes asjades osalema. Neidude sõpruskond oli noormeeste omast toetavam. Ligikaudu kolm uuringus osalenud noort kümnest arvas, et sõbrad kiidaks heaks, kui nad poliitikas kaasa lööks. Ka seda arvamust jagasid neid noormeestest rohkem. Samapalju uuringus osalenud noori jagas ka veendumust, et pereliikmed julgustavad neid ühiskondlikes asjades osalema. Vaid veidi üle kolmandiku uuritustest leidis, et nende pereliikmed kiidaks heaks, kui nad poliitikas kaasa lööks. Noorte hinnangutest kuvab läbi tugev seotus perekonnaga. Kuus vastajat kümnest märkisid, et pereliikmetega erinevatel teemadel arutledes kuulatakse alati nende arvamust. Kaks kolmandikku noortest mainis, et nende pere kaasab neid pereringis vastuvõetavate otsuste tegemisse.

Joonis 23. Noorte ja nende lähikondlaste poliitilised hoiakud, %.

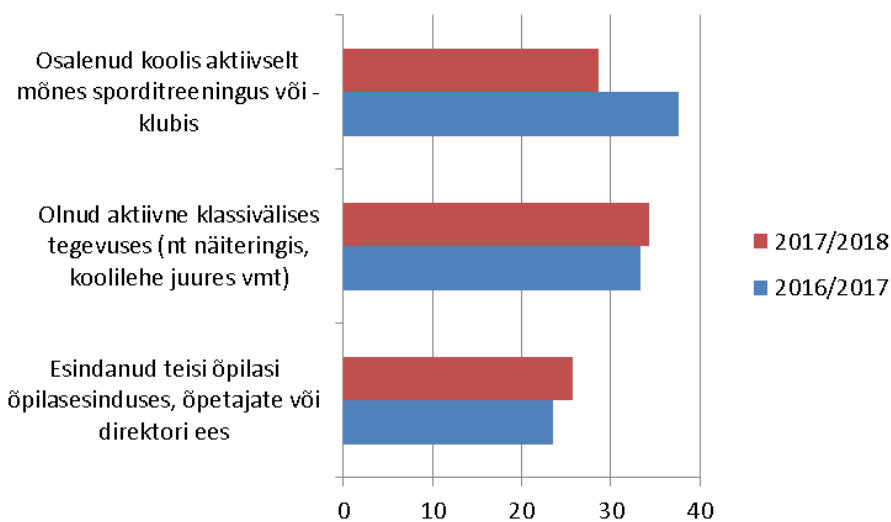
Noorte osalus 2017 kohaliku omavalitsuse volikogude valimistel

Kuna 2017/2018 õppeaastal läbiviidud kordusuuringus osalejate arvukus polnud kuigi suur ja respondentidel oli ka jäetud vastamata arvestatav hulk küsimusi, siis pole esinduslike arvuliste näitajate väljatoomine võimalik. 2017 aasta kohaliku omavalitsuse volikogude valimistel käis valimas veidi üle poole kordusuuringus osalenutest. Valimisaktiivsus oli kõrgem neidude seas, kellest käis hääletamas kuus vastajat kümnest. Küsimustikule vastanud noormeestest osalesid valimistel ligikaudu pooled. Enimeelistatud parteideks olid Reformierakond ja Sotsiaaldemokraadid. Enamus valimas käinutest andis oma hääle valimispäeval valimisjaoskonnas, kuid märkimisväärselt oli ka elektrooniliselt internetis hääletajaid. Mõned noored osalesid ka eelhääletamisel valimisjaoskonnas. E-hääletamisel mitteosalemise põhjendamisel ei kardetud ei selle ebatavalisust ega digiallkirja andmise keerukust või puudulikke tehnilisi võimalusi (arvutist puuduvat ID-kaardi lugejat ega mobiil-ID puudumist). Valimistel mitteosalemise peamiste põhjustena mainiti vähest informeeritust ja suutmatust otsustada, kelle poolt hääletada ning huvipuudust.

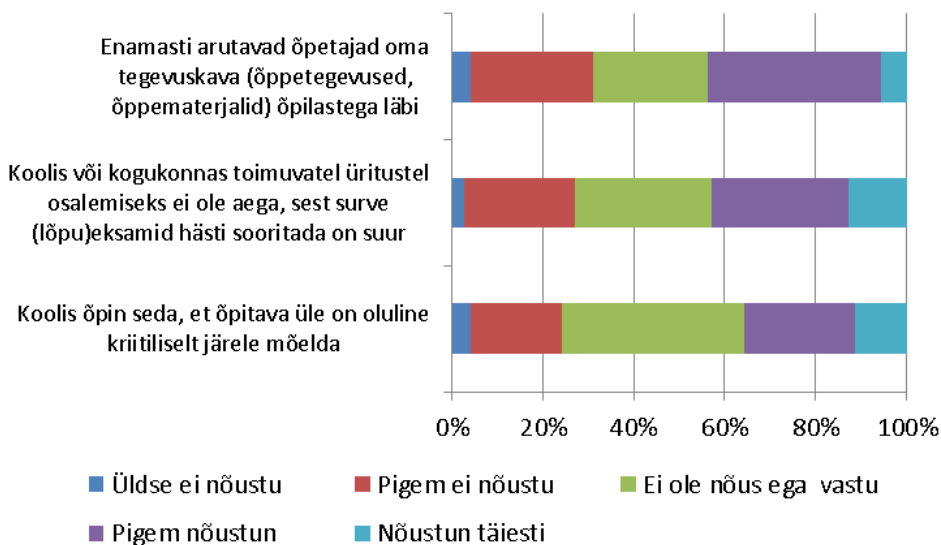
Koolinoorte igapäevaelu 2017/2018

Jooniselt 24 selgub, et noorte seas 2016/2017 õppeaastal populaarseimate sportlike tegevuste olulisus on aasta pärast läbiviidud kordusküsitluses osalenute seas vähenenud. Kui 2016/2017 osales ligikaudu neli noort kümnest aktiivselt koolis läbiviidavas sporditreeningus või -klubis siis aasta hiljem lõi sellistes tegevustes kaasa ligikaudu kolm noort kümnest. Osalusaktiivsus ülejäänud tegevustes ei ole kuigi oluliselt muutunud. Kolmandik noortest on olnud aktiivsed klassivälises tegevuses kas näiteringis, koolilehe juures või mujal. Ligikaudu neljandik noortest on esindanud teisi õpilasi kas õpilasesinduses, õpetajate või direktori ees.

Kordusuuringus osalenutel paluti hinnata ka täiendavate õpilasi kaasavate tegevuste olulisust. Jooniselt 25 näeme, et ligikaudu kolmandiku noorte hinnangul omandavad nad koolis oskuse õpitava üle kriitiliselt järele mõelda. Ligikaudu neli noort kümnest leidis, et neil pole koolis või kogukonnas toimuvatel üritustel osalemiseks aega, sest surve (lõpu)eksamid hästi sooritada on suur. Samapalju vastanutest tõstis esile õpetajate püüdlusi õpilaste kaasamiseks õppetegevuste ja õppematerjalide läbiarutamise kaudu.

Joonis 24. Õpilaste osalus klassivälistes tegevustes 2016/2017 ja 2017/2018 õppeaastal.

Joonis 25. Tartu gümnaasiumiõpilaste hinnangud oma koolielu sisekliimale 2017/2018, %.

2017/2018 õppeaastal paluti hinnata ka täiendavaid noorte osaluse aspekte. Viies uuritustest on hääletanud kooli õpilasühenduste või õpilaskogude/parlamentide valimistel. Iga kümnes vastaja on olnud aktiivne kooli õpilaskogus või noorteparlamendis ning osutunud valituks kas klassi esindajaks või delegaadiks.

Kokkuvõtteks

Tartu noorte sotsiaalne ja ühiskondlik aktiivsuse tüpoloogia koondab nelja tüüpi noori. Kõige rohkem, (52,7%) küsitluses osalenutest kuulub passiivsete noorte hulka. 30,6% uuritustest kuulub digiaktivistide hulka ning 12,6% on vabatahtlik-heategijaid. Kõige vähem, vaid 4,1% on poliitiliselt meelestatud aktiviste. Kuigi suur osa noorte aktiivsusest on kolinud internetiavarustesse leiab suur nende tegevustest aset siiski reaalses maailmas (vt täpsemalt joonis 1).

Enamusel uuringus osalenud noortest on kokkupuuteid ka teiste maade noortega, suurem osa neist on ka teisi Euroopa riike (enamasti puhkuseraisil) külastanud.

Tartu koolinoortel on tugev Eesti ja Euroopa identiteet, võimaluse üle olla nii eurooplane kui eestlane tuntakse uhkust. Eestiga tuntakse tugevat seotust.

Võimalikesse sisserändajatesse suhtusid noored enamjaolt toetavalt. Poolte uuritute arvates peaks sisserändajatel olema õigus oma traditsioone ja kultuuripärandit, väga oluliseks peetakse ka nendel oma keele säilitamise võimalust. Uuringus osalenud ei tundnud kuigi suurt muret selle pärast, et, et sisserändajad võiks kohalikelt inimestelt töötamise võimalusi ära võtta.

Noored pidasid väga oluliseks sõnavabadust ja seisid vastu autoritaarsusele. Venekeelsed noored pidasid seaduste järgimist ja korda ning kuulekust ja võimu austamist eestlastest veidi olulisemaks.

Noored hangivad enamuse infost interneti vahendusel, uudiseid järgitakse enamasti mitu korda nädalas või sagedamini. Usaldus professionaalse meedia vastu on kõrge.

Noorte valimisaktiivsus pole kuigi suur, hääletamas mittekäimist põhjendati oma nooruse ning huvipuudusega.

Uuringus osalenud pidasid oma kooli kaasavaks ja selle kodukorda õiglasemaks ning leidsid, et õpetajad julgustavad neid oma arvamusi kujundama ja neid ka välja ütleva ning õpetavad arutleva ka eriarvamustel olevate inimestega. Kool on ka oluline demokraatliku ja pluralistliku arutluskultuuri kujundaja.

Noored on valmis ka erinevates altruistlikes tegevustes kaasa lööma, olgu selleks kas hättasattunud inimeste aitamine, ühiskonna heaks panustamine või enda naabruskonna inimeste aitamine. Noored eelistavad ühiskondlikke probleeme teistega koos lahendada, radikaalsemad tegevused (demonstratsioonil osalemine, poliitiliste protestide organiseerimine) pälvisid vähem poolehoidu.

Noored tähtsustavad perekonnaringis toimuvat poliitikalvaldkonnas toimuvast kõrgemalt. Nende hinnangul kuulatakse enamasti perekonnaringis asetleidvates aruteludes nende arvamust ja neid kaasatakse pereringis vastuvõetavate otsuste tegemisse.